

Almindelig Hjertespand, *Leonurus cardiaca*

har indtil meterhøje, stive stængler med fligede, på undersiden gråhårede blade og i talrige adskilte kranse blegroede blomster med hviduldet over- og rødprykket underlæbe. Hist og her ved gårder, mest omkring beboede steder; forekommer ved adskillige klostertomter kan stamme fra tidligere dyrkning som lægeplante (1).

Hjertespand (også *-spænd*) 16488ff = 'hjertespænding', planten blev anvendt mod hjertelidelser. *Galdring* 1648 og *sejurt* 1648–1848 måske til galdre = øve trolldom, og sejd = tryllemiddel (2).

Urten har et langt bedre navn end dens brug og kræfter berettiger til, da den næppe hjælper for hjertesygdomme, men mere mod kolik som følge af diarré og livmodersmerter, indgivet med smeltet smør. Iflg. udenlandsk forfatter dræber den indvoldsorm og hjælper for barselsnød (1648; 3). Mod børns indvoldsorm lægges de kogte blade, malurt og olie på navlen; den tørrede og knuste plante spises eller drikkes som te for åndenød, indtages blandet med smør mod kolik og modersyge (1838; 4). Hjertespanddråber var bestanddel af jysk klog kones middel for »grøde« (knu- de) på piges skulder (5).

LITTERATUR: (1) 540 39,41,44f,47; (2) 689 1,839f; 228e 1,633; (3) 697 187; (4) 718 1838,248; (5) 488i 6,2,440.

Salvie, *Salvia*

Salvie o. 1300ff (*saluiæ*, *salui*) af latin *salvus* = frelst, helbredt, forvansket til *salveurt*.

LÆGE-SALVIE, *Salvia officinalis*; den 50–100 cm høje halvbusk har grågrønne lancetformede ofte stærkt grenede stængler med mat grågrønne, lancetformede blade og lysviolette blomster. Hjemmehørende ved Middelhavet og forhen dyrket som læge- og krydderplante i mange danske bønderhaver. Nyboder havde til 1891 en Salviegade. *Halspineurt* slutningen af 1800-t; VJylland (Arnborg); *engelsk stoppeurt* o. 1870 »fordi bladene stoppes i gæs og ænder før de steges«.

ENG-SALVIE, *Salvia pratensis*, bliver indtil 70 cm høj, er klæbrighåret og har hjerte- til aflangt ægformede, rynkede og takkede blade, de store mørkeblå eller violette blomster sidder i oprette akslignende stande. Sjælden i Danmark.

SALVIA SCLAREA har store bredt ægformede blade, rosenrøde højblade og lyseblå blomster.

Skaleje, *skarleje*, *skarlagen* etc. 1533–1774 af det latinske artsnavn med usikker oprindelse. *Gråkusse* 1648–1772, planten er grålig behåret og har en noget ubehagelig lugt, sml. gåsefod bd. 2. *Muskatellersalvie* 1843, blev anvendt til at give vin en muskatelagtig smag jf. s. 125.

LITTERATUR: 689 2,526–29; 634 12077; 296 75, 1954,613.

LÆGEMIDLER

Harpestræng-afskrifter o. 1300 (1): gives for syg lever; anvendes knust som omslag på giftigt bid og blodstillende på sår; saften drikkes i vin for gammel hoste og sidesmerter; kløe på kønsorganerne bades med vinafkog. Saften farver håret sort (senere afskrift 1600-t). Knuste blade blandet med saft renses blodet, vinafkog fornyer indvoldene og fjerner al urenhed og sygdom, derfor siger Galen [græsk læge i 1. årh.]: Hvorfor dør mennesket, når salvie vokser i urtegården?

1400-t: de knuste blade af salvie, pil m.m. indgives for lammelse, i juni skal man fastende drikke udtræk af salvie (2). Koges med isop, ambra og safran i vin til salve på gigt, bestanddel af anden gigtsalve og en salve for øjenlidelser; mod smitte drikkes knust salvie, rude, selleri og hyldeblade i vand (3). Bladene spises med salt mod sting, hold og overflødigt blod på grund af træthed efter langt løb; drikket med vin holder den indvoldene friske og fjerner urenheder; bladene og salt drikket med vin værner mod bylder etc. i kroppen, pulveriseret salvie drysses som blodstillende middel i sår (4).